

політиці перестраховування, котрі приймалися іноземними інвесторами – учасниками страховиків [2] (станом на кінець 2006 року налічувалось 17 страхових компаній зі страхування життя, які мали у статутних фондах іноземні інвестиції. З них 4 компанії зі 100 %-ми інвестиціями компаній таких країн, як Росія, Австрія, Нідерланди, США; 5 компаній мали 87-99 % іноземних інвестицій (капітал з Австрії, Англії, Кіпру), 3 компанії – 25,8-50 % (капітал з Кіпру та Австрії), решта 5 компаній 5-17 % [2]).

Інвестор завжди має вибір: створити нову страхову компанію або купити вже існуючу компанію. Як свідчить практичний досвід, частіше страховиків купують. І насамперед, купують не страховиків-лідерів, адже вони коштують дорого, а компанії на рівень нижчі, які пізніше можна вивести в лідери. А що ж робити невеликим вітчизняним страховим компаніям?

Коли на страховому ринку точиться конкурентна боротьба, завжди будуть втрати. Невеликим страховикам потрібно знайти свій ринок збуту – перейти в регіони, або об'єднуватись між собою.

Підсумовуючи викладене вище, сформулюємо напрями щодо подальшого розвитку інвестиційних процесів на вітчизняному ринку страхових послуг.

1. Перспективним у розвитку інвестиційної діяльності в страховій галузі у найближчий час має стати укрупнення страхових компаній, загальне зростання ринку. Показовим в цьому є ріст частки страхування у ВВП України. Також зростання доходів населення сприятиме розвитку страхового сегменту ринку фінансових послуг. За останні 5 років питома вага страхових премій фізичних осіб у їх витратах збільшилась у 2 рази (у 2001 році – цей показник становив 0,201 %; 2003 – 0,321 %; 2005 – 0,448 %).

2. Сьогодні розвиток страхового ринку пов'язаний насамперед зі страхуванням за рахунок коштів населення. Щорічно все більше страхових договорів укладається з фізичними особами. За даними Держфінпослуг України за 9 місяців 2004 року частка премій фізичних осіб у надходженнях страхових премій в цілому по страховому ринку становила 10,3 %, за цей же період 2005 року – 22,6 %, а 2006 року – 33,3 %. [6; с.26]. Від-

повідно і зростають виплати страхових відшкодувань страховальникам – фізичним особам. Видами страхування, які найбільш будуть користуватись попитом у фізичних осіб – це страхування автокаско, страхування цивільно-правової відповідальності автовласників, страхування під заставу, медичне страхування. Перспективним напрямком є накопичення коштів населення за рахунок страхування життя.

Отже, за прогнозами збільшення доходів населення призведе до більш активного застосування страхових послуг, розвитку вітчизняного страхового ринку і відповідно до подальшого залучення інвестицій у цей сектор.

3. Основні проблеми щодо залучення іноземних інвестицій пов'язані не тільки з численними неузгодженостями в існуючих законодавчих актах, але й з передбачуваністю змін, їх "раптовістю", а також з неефективним забезпеченням дотримання законодавчих вимог.

4. Розвиток інвестиційних процесів в страхуванні стимулюватимуть наступні заходи:

- ✓ реформування державного апарату, що дозволить полегшити впровадження економічних і соціальних реформ, потрібних для залучення інвестицій;
- ✓ подальше удосконалення страхового законодавства відповідно до стандартів ЄС та впровадження законодавчих вимог, котрі посилять права акціонерів;
- ✓ зниження політичних ризиків і наявність стабільного, передбачуваного законодавчого середовища;
- ✓ позбавлення ринку "схемного" страхування.

Всі перелічені пропозиції сприятимуть підвищенню інвестиційної привабливості вітчизняного страхового ринку та подальшій ефективній його розбудові.

1. Злиття та поглинання на українському та російському ринку фінансових послуг // Страхова справа. – №3. – 2006 – с.36-37. 2. Звіт про роботу Держфінпослуг України за 2006 рік // www.dfp.gov.ua. 3. Ринок сьезжился. Форум страховщиків // Страховой клуб. – №4. -2006. – с.12-20. 4. Ялтинська кооперація // Страхова справа. – №3. – 2006. – с.57. 5. Шумелда Я.П. Страхування: Навчальний посібник. Видання друге, розширене. – К.: Міжнародна агенція "БІЗОН", 2007. – 384 с. 6. Фізика иудт. Статистика. Итоги 9 месяцев 2006г. // Страховой клуб. – №11-12. – 2006. – С.24-32.

Надійшла до редколегії 10.06.08

О. Ботвиновська, асист.

СУПЕРЕЧНОСТІ ДІЮЧОЇ МЕТОДИКИ НАРАХУВАННЯ ПЕНСІЙ В СИСТЕМІ ОБОВ'ЯЗКОВОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ ТА НАПРЯМКИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

В даній статті розглянуте питання недосконалості діючої методики нарахування пенсій в системі обов'язкового соціального пенсійного страхування та окреслені шляхи вирішення цієї проблеми

In this article the question of imperfection of operating method of extra charge of pensions is considered in the system of obligatory social pension security and the ways of decision of this problem are outlined

Діюча методика нарахування пенсій у системі обов'язкового соціального пенсійного страхування України є недосконалою та суперечливою з точки зору дотримання страхових принципів та справедливого врахування страхових прав застрахованих осіб. Практично, вона не базується на обґрунтованій науковій базі, а відсутність зв'язку страхової виплати із попередніми страховими внесками (що є необхідним явищем у страхуванні, як такому) призводить до перекосів і суперечностей в системі "зарплата-пенсія".

Коли страховий тариф розраховується, як відсоток від зарплати, на виході пенсія призначається в суперечливий спосіб: спочатку розраховується згідно відтворювального підходу (в чому і полягає суть заміщення пенсією зарплати), а призначається по компенсаційно-

му (за Павлюченко В.Г.), як відсоток (в даний час 100 %) від рівня прожиткового мінімуму для непрацездатних осіб. "Размер компенсаций может определяться в большей или меньшей мере произвольно, либо на базе прожиточного минимума, либо его определенного процента" [4, с.56]. Компенсаційний підхід не має ніякої страхової прив'язки до пенсійного страхування, він представляє собою елемент пенсійного забезпечення, яке в свою чергу, не потребує від особи, якій призначається допомога попередньої сплати страхових внесків, а власне взагалі страхування, як такого, так як виплачується з бюджетних джерел. В цьому, на нашу думку, і закладена головна причина щодо відсутності зв'язку страхових внесків з послідовними страховими виплатами: немає чіткого розмежування двох різних елемен-

тів пенсійної системи: пенсійного страхування і пенсійного забезпечення. Про це свідчить невизначеність державного підходу щодо інституційної належності Пенсійного фонду України. Логічно, його слід проголосити головним страховиком системи обов'язкового соціального пенсійного страхування, ввівши термін "страховий" у його назву, так як це важливе означення (не якийсь фонд, а саме страховий) є найважливіше задля правильного сприйняття страхової суті його діяльності, а не виконання функції виплати пенсій для всіх. Проте, до цих пір в діючому законодавстві щодо визначення питання ПФУ сказано, що "у період до перетворення Пенсійного фонду України в неприбуткову самоврядну організацію він функціонує як центральний орган виконавчої влади" [3].

Коли страхові тарифи встановлюються, як певний відсоток зарплати, то в такий же залежності мають призначатись страхові виплати. Інакше закладається невідповідність, яка підриває фінансову стабільність Пенсійного фонду, адже страхові пенсійні виплати мають бути у відповідності до страхових внесків, так як страхування, на відміну від оподаткування, передбачає двосторонні зв'язки, які ще й до того ж мають бути еквівалентними.

Питанням еквівалентності в перерозподільному способі фінансування в обов'язковому соціальному пенсійному страхуванні в дослідженнях приділяється незаслужено мало уваги, тоді як саме досягнення останньої є передумовою функціонування цієї системи. Деякі науковці зауважують, що при перерозподільному способі фінансування абсолютна еквівалентність є недосяжною, застосовуючи принцип "нежесткої еквівалентності" [1, с.9]. І справді, коли має місце розтягнутий в часі період сплати страхових внесків і також розтягнутий період отримання страхових виплат, то дотриматись еквівалентності видається складним завданням, але не неможливим. В силу того, що в суперечливій моделі пенсійного страхування, яке запроваджене на практиці, відсутній належний зв'язок страхових внесків і страхових виплат, це завдання ніхто перед собою не ставив. Єдиною ланкою, яка зв'язує полюси "страхові внески – страхові виплати" в діючому перерозподільному пенсійному страхуванні є врахування стажу страхування у нарахуванні пенсії. Поняття "страховий стаж" введено в використання зовсім недавно (з 2004 року в результаті запровадження Закону № 1058) на противагу поняттю "трудоий стаж", як використовувалось досі. Це позитивний крок щодо наближення до страхових принципів (до розрахунку беруться періоди страхування, за які фактично сплачуються страхові внески, а не весь період трудової діяльності працівника), проте також потребує уточнення розрахунку цього показника. Справа в тому, що перехід до використання в розрахунку пенсії суто страхового стажу потребує декілька десятиліть в силу того, що персоналізований облік страхових внесків, а, значить, і строку їх фактичної сплати, впроваджений в Україні з липня 2000 року, тобто діє тільки 7 років, тоді як дані страхового стажу охоплюють в середньому 35 років трудової діяльності людини. Тому весь перехідний період щодо страхового стажу ПФУ керуватиметься підходом: трудовий стаж до 01.07.2000 року і страховий стаж після 01.07.2000 року, аж доки ця дата стане початком трудової (а з нею і страхової) діяльності всіх застрахованих в Фонді.

В діючому перерозподільному пенсійному страхуванні коефіцієнт стажу і виконує роль заміщення пенсією зарплати, так як кожен рік страхування прирівнюється до 1 % заміщення пенсією зарплати. Так, наприклад, якщо застрахована особа має 35 років страхового стажу (середня можлива тривалість трудової діяльності в Україні), то вона може розраховувати на пенсію в роз-

мірі 35 % від середньої заробітної плати, з якої сплачувались страхові внески. Для 2006 року, скажімо при середній зарплаті 928,81 грн., з якої сплачувались страхові внески до ПФУ, величина розрахованої таким чином пенсії складе 325,08 грн., що є меншим за рівень прожиткового мінімуму для непрацездатних осіб (ПМП) цього року 410,06 грн.

Слід визнати, що в діючому пенсійному страхуванні для визначення розміру пенсії поряд з недосконалим механізмом нарахування для категорій пенсіонерів "за віком" ще досі керуються поняттям "заслуг перед Батьківщиною", що є недопустимим з точки зору науки. Варто лише проаналізувати різницю в розмірах призначених пенсій: народні депутати отримують пенсію з Пенсійного фонду України у розмірі, який у 31 раз перевищує розмір середньої пенсії за віком, між тим, як виплата такого високого заміщення (та ще й до кінця життя) в страхуванні потребує попередньо адекватної такому високому показнику тривалості і величини сплати страхових внесків (рис. 1).

Якщо ж поррахувати кількість років, необхідну для здійснення страхування з таким високим заміщенням, як у народного депутата, згідно діючого у нинішній методиці показника – оцінки одного року страхового стажу (1 % за кожен рік страхування згідно ЗУ "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" № 1058 від 09.07.2003 р.), то при середній зарплаті 2006 року, необхідно буде протягом аж 1651 року здійснювати щомісячну сплату страхових внесків, з тим, щоб претендувати на заміщення 1651 % від рівня зарплати 928,81 грн. (15338,24 грн. * 100 / 928,81 грн.). Навіть, якщо претендувати на заміщення 100 % зарплати (928,81 грн.), то необхідно 100 років здійснювати пенсійне страхування. І навіть, якщо середня зарплата народного депутата становить близько 15000 грн., яку він отримує протягом 4 років (одне скликання), то база нарахування страхових внесків в Україні обмежена верхньою межею, яка становить вдвічі меншу суму, ніж нарахована зарплата нардепа. "Ця максимальна величина щороку встановлюється на рівні величини семи середніх заробітних плат, що склалася в попередньому календарному році" [3]. Таким чином, у народного депутата із страхової точки зору немає можливості величиною і тривалістю сплати страхових внесків забезпечити собі таке високе заміщення. Отже, недоліки і суперечності в діючій методиці нарахування пенсії очевидні.

Використання показника оцінки одного року страхового стажу, та ще й на рівні 1 % за кожен рік страхування не відповідає вимогам страхування, так як нарахована таким чином пенсія в 90 % застрахованих в ПФУ не дотягує до рівня прожиткового мінімуму для непрацездатних, а значить, постає питання про відповідність і доцільність такої методики взагалі. Пропозиції підняти рівень даного показника з 1 % до 2 % за кожен рік страхування теж не спасає ситуацію, так як відсутнє наукове обґрунтування такого кроку, а більше схоже на гру в навздогін. Так можна запропонувати і 3 % і вище, що сприятиме поліпшенню матеріального становища застрахованих, але ж яка мова про еквівалентність тут може йти і яким чином ПФУ буде виконувати задекларовані збільшені вдвічі чи втричі зобов'язання перед пенсіонерами, якщо вони не пов'язані з відповідною доходною частиною Фонду? Відповідь на це питання, на нашу думку, лежить в площині диференціації страхових пенсій застрахованих у відповідності до їх індивідуального вкладу в систему, а саме величини їх страхових внесків в порівнянні з середнім рівнем та від їх тривалості і періодичності сплати. При цьому ми не бачимо доцільності у введенні показника оцінки одного

року страхового стажу, тим більше встановлення його на рівні 1 % за кожен рік страхування (здійснення трудової діяльності). На нашу думку, кожен рік страхування має адекватним чином відобразитись у розмірі нарахо-

ваної пенсії, поряд з іншим чинником – визначення фінансової участі застрахованої особи у доходах Фонду, а не просто замінити собою заміщення.

Рис. 1. Чисельність пенсіонерів та розмір призначених пенсій за різними законами по м. Києву станом на 01.01.06 р. (розраховано згідно інформації головного управління статистики України у м. Києві www.statyst.kyiv-city.gov.ua)

Загалом не заперечуючи, що в пенсійному страхуванні (на відміну від майнового, де страхова виплата не може бути більшою вартості втраченого об'єкта) призначена страхова виплата (пенсія) може бути більшою за втрачену в результаті настання старіння (досягнення пенсійного віку та втрата здатності до праці) заробітну плату, все ж наполягаємо, що для цього обов'язковим має бути дотримання адекватного такому рівню виплат періоду страхування і сплати відповідної величини страхових внесків. В цьому суть страхової еквівалентності страхових внесків і страхових виплат, поза якою страхування неможливе, як таке.

Ще одним нестраховим підходом в діючому перерозподільному пенсійному страхуванні є методика призначення пенсій науковим працівникам, які призначаються згідно спеціального Закону "Про науку і науково-технічну діяльність", на відміну від загального підходу "за віком" згідно ЗУ № 1058. Так, для цієї категорії застрахованих осіб необхідний страховий стаж становить 20 років для чоловіків і 15 років для жінок. При цьому заміщення встановлене на рівні 80 % від втраченої зарплати (максимум 90 %), за кожен рік перевищення цьо-

го необхідного наукового стажу (поняття, яке фігурує в даному випадку замість "страхового стажу"), а не 15 % (жінки) і 20 % (чоловіки), як враховується кожен рік страхового стажу у Законі № 1058. Таких аналогічних спеціальних законів до встановлення пільгового стажу нараховується більше двох десятків, що зумовлює нерівні вихідні умови страхування для застрахованих.

Існування категорії застрахованих "за вислугою" також є суперечливим явищем в пенсійному страхуванні. Адже, слідуючи страховим принципам, строк страхування має адекватно враховуватись у величині пенсії. Надаючи певним категоріям застрахованих можливість ранішого на 5 років виходу на пенсію, слід розуміти, що цей крок веде і до меншого розміру пенсії, в порівнянні з тими застрахованими, які виходять на пенсію на 5 років пізніше, тобто ця пільга має стосуватись тільки стажу: менший період страхування – менша пенсія. Але фактично величина пенсії "за вислугою" є рівнозначною і навіть вищою ніж середня пенсія "за віком", тому ті, хто виходять на пенсію в 60-55 (чоловіки, жінки) в нерівному становищі в порівнянні з 55-50-річними (чоловіки, жінки) пенсіонерами "за вислугою".

Таблиця 1. Розподіл пенсіонерів за середнім розміром пенсій за видами пенсій в ПФУ у Київській області

Середній розмір призначених пенсій (грн.)	на 01.01.01 р.	на 01.01.02 р.	Темп приросту, раз	на 01.01.03 р.	Темп приросту, раз	на 01.01.04 р.	Темп приросту, раз	на 01.01.05 р.	Темп приросту, раз
за віком	83,94	125,15	1,49	139,9	1,12	187,72	1,34	313,41	1,67
за вислугу років	115,23	153,85	1,34	175,24	1,14	219,17	1,25	334,08	1,52
соціальні пенсії	45,38	57,98	1,28	60,93	1,05	64,03	1,05	273,1	4,27
Відношення пенсії за віком до пенсій за вислугою років	0,73	0,81	x	0,80	x	0,86	x	0,94	x
Відношення пенсії за віком до соціальних пенсій	1,85	2,16	x	2,30	x	2,93	x	1,15	x

Як бачимо з таблиці 1, за даними Київської області, розмір пенсії "за вислугою" в досліджуваному періоді розмір пенсії "за віком" був навіть менший за пенсію "за вислугу років" в середньому на 20 %. В

останній час ці показники майже вирівнялись, що є позитивним явищем, хоча досягти цього вдалося не страховими методами, а в результаті директивно встановленого розміру мінімальної пенсії на рівні не

меншому за прожитковий мінімум для непрацевдатних в кінці 2004 року.

Разом з тим розмір так званих соціальних пенсій, які не є страховими за своєю суттю, а нав'язані ПФУ, щоб виконувати державну мінімальну гарантію для тих осіб, які з якихось причин не були включені в систему обов'язкового соціального страхування, в останній час значно зріс і майже зрівнявся з розміром середньої пенсії за віком. Це, ненормальне явище, яке не має ніякого наукового обґрунтування і вочевидь порушує права застрахованих осіб.

Отже, існування в системі нарахування пенсій таких різних підходів, як умовно страхових (згідно ЗУ № 1058) та зовсім нестрахових (ряд спеціальних законів) перетворює задеклароване в Основах законодавства України обов'язкове соціальне пенсійне страхування на сурогатну форму пенсійного забезпечення.

Для розрахунку пенсії застрахованим "науковцям" використовують вищий з наведених показників середньої зарплати, розрахований згідно даних вітчизняної статистики, а для всіх інших категорій – за відповідним показником ПФУ. Таким чином, порушується принцип рівності умов застрахованих: зрозуміло, що від вищого рівня середньої зарплати відсоток заміщення буде вищим, ніж від нижчого. Тому цю недоречність слід виправити: для розрахунку пенсії для всіх категорій без виключення використовувати єдиний показник середньомісячної зарплати, а саме розрахований ПФУ, так як він є точнішим по відношенню до об'єкта нарахування страхових внесків. Цей показник відтворює саму суть

пенсійного страхування, адже в результаті настання старості втрачається здатність до праці, як отримання заробітку, але страхуванню підлягає та частина зарплати, з якої нараховувались і сплачувались страхові внески і саме ця величина має братись до уваги при обчисленні страхової пенсії, а не середньостатистична зарплата. Так як за даними ПФУ, не весь нарахований заробіток є об'єктом нарахування страхових пенсійних внесків, тобто страхуються не всі можливі види доходу працівника, а саме заробітна плата, то і на стадії настання страхового випадку має заміщатися певна частина заробітку, з якого справлялись страхові внески, а не загальна зарплата.

Проблемним є також питання використання показника середньої заробітної плати в розрахунку пенсії, так як має місце зважування індивідуальної втраченої зарплати застрахованого, який виходить на пенсію, на середній рівень зарплати в економіці за рік, який передуює зверненню за пенсією. Так для підходу "за віком" (ЗУ № 1058) він береться згідно розрахованої Пенсійним фондом, як середня зарплата, з якої сплачувались страхові внески до Фонду, а для пенсіонерів-науковців – розрахований згідно органів статистики, як середня зарплата галузей економіки (1041,47 грн. для 2006 року, що на 12 % більше ніж відповідний показник ПФУ). Як видно з табл. 1, в деяких роках різниця в цих показниках складала більше 20 %. Очевидно, в цьому є можливості для розширення бази нарахування страхових внесків до ПФУ – джерело збільшення прибуткової частини Фонду, так як не з усієї зарплати нараховуються внески (табл. 2).

Таблиця 2. Порівняння показників середньої зарплати по народному господарству

№ п/п	Показник	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.
11	Середньомісячна заробітна плата працівників згідно даних Укрстату, грн.*	376,00	462,27	589,62	806,18	1041,47
22	Середньомісячна заробітна плата працівників згідно даних ПФУ, грн. **	306,45	372,72	524,14	735,57	928,81
33	Перевищення показника середньомісячної зарплати Укрстату над ПФУ, раз	1,23	1,24	1,12	1,10	1,12

*http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/gdn/prc_rik/prc_rik_u/dszpR_u2005.html

** Дані Пенсійного фонду України

Щодо вдосконалення алгоритму нарахування пенсії, слідуючи принципу еквівалентності, на нашу думку, коефіцієнт страхового стажу слід розраховувати не на базі оцінки одного року страхового стажу, а відношенням кількості місяців, за які здійснювалась сплата страхових внесків, до загальної можливої кількості місяців трудової діяльності застрахованої особи. Саме така величина буде справедливо відтворювати вклад тривалості і періодичності (що не менш важливо) сплати страхових внесків до Фонду.

Іншою важливою складовою, поряд з періодом страхування, на нашу думку, має бути оцінка фінансового вкладу застрахованої особи у формуванні доходів ПФУ – показник, який зовсім не застосовується в діючій методиці. Виміряти цей вклад дозволить запропонований підхід, коли величину сплачених страхових внесків порівняти із середнім внеском за кожен місяць, розрахований множенням діючої ставки страхового внеску на середньомісячну заробітну плату, з якої вони справлялись (розрахованої ПФУ). Відповідно, якщо загальний власний коефіцієнт фінансової участі більший за середнє його значення, така застрахована особа має право претендувати на адекватно більший розмір заміщення пенсією зарплати.

І, нарешті, третім чинником, який має впливати на величину заміщення пенсією зарплати, на нашу думку, має бути введення в пенсійну формулу показника очікуваної тривалості отримання пенсії (очікуваної тривалості життя після досягнення пенсійного віку). Останній

і є тим обмежуючим чинником в силу конечності дожиття пенсіонера (власне, людського життя), який приводить до логічного вигляду врахування стажу страхування та фінансову участь застрахованої особи у формуванні страхового фонду щодо тривалості отримання пенсії (заміщення зарплати).

Загалом, на нашу думку, формула розрахунку заміщення пенсією зарплати, враховуючи всі 3 вищезгадані фактори, матиме вигляд:

$$Z = St * T / P,$$

де Z – заміщення пенсією зарплати, %; St – ставка страхового внеску в ПФУ, %; T – середня тривалість сплати страхових внесків (коефіцієнт страхового стажу), роки; P – середня кількість років отримання страхової пенсії (очікувана тривалість життя після досягнення пенсійного віку), роки.

Визначене у відсотках від заробітної плати, заміщення пенсією зарплати слід множити на зважену індивідуальну середньомісячну заробітну плату (в термінології пенсійного страхування – втрачену через страховий випадок – настання старіння здатність до праці, як способу заробітку) за період, передуючий виходу на пенсію і в такий спосіб отримується сума страхової пенсії до виплати.

Саме такий комплексний підхід, враховуючи всі фактори, які впливають на величину пенсії в системі обов'язкового соціального пенсійного страхування є необхідним у практичному застосуванні, що дозволить адек-

ватно врахувати особистий вклад застрахованої особи і виплачувати їй відповідний такому вкладу розмір пенсії.

1. Бабич А.М., Егоров Е.Н., Жильцов Е.Н. Экономика социального страхования: Курс лекций. М.: ТЕИС, 1998. – 189 с. 2. Бабошкин А.В. Методологические подходы к совершенствованию механизмов учета пенсионных прав в процессе пенсионной реформы / А.В. Бабошкин // Уровень жизни населения регионов России. – 2002. – №4. – С. 5-22.

3. Закон України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" (із змінами і доповненнями) від 9 липня 2003 р. № 1058-IV // www.rada.gov.ua. 4. Павлюченко В.Г. Социально-экономические основы установления тарифов страховых взносов во внебюджетные государственные социальные фонды//Аналитический вестник № 11 (123) информационно-аналитического управления аппарата Совета Федерации Федерального собрания Российской Федерации, Москва 2000. с.56.

Надійшла до редколегії 10.06.08

В. Веретнов

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК НЕПРОПОРЦІЙНОГО ПЕРЕСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ ЯК СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАХИСТУ СТРАХОВИКА

Аналізуються фактори впливу на розвиток непропорційного перестраховання в Україні, яке є дієвим інструментом забезпечення фінансової стабільності страхової організації.

The factors influencing the development of non-proportional reinsurance in Ukraine are being analyzed which are the efficient tool for assuring the financial stability of an insurance company.

Практично усі види людської діяльності неможливі без ризиків, котрі присутні в усіх сферах народного господарства. В умовах ринкової економіки вагомим інструментом управління цими ризиками стає страхування майна, життя, відповідальності. Але за статистичними даними Україна знаходиться на етапі становлення страхового та перестраховального ринку і серйозно відстає від своїх сусідів Росії та Польщі за показником обсягу зібраних страхових премій на одну людину. Одна з причин цього відставання пов'язана з недовірою населення, підприємств до страхових компаній. Водночас, страховики потребують якісного покриття ризиків свого страхового портфелю. Перестраховання і зокрема на непропорційній основі надає можливість захистити страховий портфель від багатьох ризиків.

За думкою Волошиної А.П. сьогодні, порівняно з західними країнами, де питома вага непропорційного перестраховання сягає 40 %, в Україні цей показник складає всього 13 % [1, с.35]. Отже, існує певний розрив між очікуваннями, інтересами страхувальників та можливостями страховиків і перестраховиків з приводу функціонування і розвитку фінансово надійних страхових компаній із адекватним покриттям ризиків саме за рахунок перестраховання взагалі, та на непропорційній основі зокрема. Ці складності, викликані протиріччям між гальмуючими і спонукальними факторами впливу на розвиток вітчизняного непропорційного перестраховання і обумовлює актуальність та практичну значимість досліджуваних питань.

Незважаючи на те, що окремі питання перестраховання взагалі, та на непропорційній основі зокрема, в своїх працях досить ретельно розглядали українські вчені: М.В.Мних, В.Д. Базилевич, Т.В.Татаріна, та російські вчені: І.Т. Балабанов, В.В. Шахов, Т.А. Федорова, К.Є. Турбіна, Р.Т. Юлдашев, та зарубіжні вчені: К. Пфайфер, П.Мюллер, ракурс непропорційного перестраховання як системи фінансової стабільності страховика та факторів що впливають на її усталений розвиток окрім відповідної праці Ємельянової Є.Б. на прикладі російського перестраховального ринку, майже не розглядався.

Отже, якщо існують певні фактори впливу на розвиток непропорційного перестраховання, то знання їх, врахування в своїй діяльності, та ефективне керування ними дозволить не тільки користуватися непропорційним перестрахованням як системою забезпечення фінансової стабільності страховика, але й створювати нові можливості та перспективи на макрорівні, тобто для ринку перестраховання взагалі, та на мікро рівні – для окремих перестраховальних продуктів, страхових організацій тощо.

В діловій і страховій літературі немає остаточних визначень таких понять як фінансовий захист, фінансова стійкість, фінансова надійність, фінансова стабільність страхової організації.

Якщо представити ці поняття у системі координат ризику та дохідності, то вони належать до певного еліпсу допустимих значень господарювання страховика. З одного боку при цьому, насуваються загрози фінансової небезпеки щодо втрати фінансової незалежності, тобто зміна власника або банкрутство. З іншого боку, маємо усталений розвиток, який є як відповідним результатом досягнення певного рівня фінансової свободи, так і певним процесом постійного самовдосконалення та поширення впливу на зовнішнє середовище. Якщо перші три поняття тяжіють до показників та результатів фінансового обліку та відповідної фінансової звітності, традиційного фінансового менеджменту, то останнє навпаки притаманне останнім досягненням такого фінансового менеджменту, при якому передбачається використання різних управлінських інструментів, де капітал страховика розглядається як складова фінансових та не фінансових (нематеріальних) активів. Діяльність, експлуатація або використання останніх і націлене на майбутній усталений розвиток, вдосконалення якості процесу та гнучкості управління залежно від стратегії, структури капіталу, зовнішніх вимог ринку та конкурентів, інтересів усіх зацікавлених сторін (менеджменту, персоналу, акціонерів, клієнтів та кредиторів, перестраховиків страховика, держави та суспільства).

Серед фахівців не існує сукупних поглядів на остаточне визначення цих понять – одні схильні до ототожнення цих понять, інші до розмежування за певними критеріями, або факторами впливу. Будь яке їх використання для зрозумілості потребує на наш погляд певної домовленості у застосуванні у економічній та діловій царині. У зв'язку з тим, що не має чітких ґрунтовних визначень цих понять у словниках, а також, що ця проблематика потребує окремого дослідження, пропонується обмежитися в цій статті тотожним їх значенням. У вітчизняному економічному обігу поняття фінансова стабільність страховика майже не зустрічається, на відміну від праць російських колег. У праці російського фахівця Ємельянової Є.Б. досліджується поняття фінансової стабільності страховика, та її місце, роль на страховому ринку. На прикладі російського ринку перестраховання обґрунтовано місце і роль непропорційного перестраховання як системи забезпечення фінансової захисту страхової організації. Зокрема, визначається головна причина підвищеного інтересу до розвитку непропорційного перестраховання, це те, що воно вра-